

Skal folkekirken bidrage til at sikre befolkningen viden om kristendom?

Åndelig oprustning mellem forkyndelse og fortælling

Lisbet Christoffersen

1

Jeg er på vej gennem de smukke sale i det lille fine museum, Villa Borghese i Rom. Malerier og skulpturer er verdensberømte, stort set alle fra 16-1700-tallet. En del af Roms åndelige oprustning efter Reformationen i Nordeuropa.

Og jeg er faktisk lidt irriteret. For jeg plejer ellers nok at kunne aflæse mine renaissance-italienere, mine Raphael og mine Caravaggio, der begge som oftest har de bibelske fortællinger i centrum. Men her går jeg igennem en lang række rum, hvor hverken billeder eller skulpturer taler til mig. De mimer, kan jeg læse mig til, ægyptiske, græske og romerske fortællinger. Og de historier kan jeg ikke godt nok til, at jeg kan forbinde kunstværkets titel med noget, der giver genklang. Jeg var ellers dygtig nok til oldtidskundskab i gymnasiet, men det er efterhånden en del år siden. Og at jeg hverken har årskort til Thorvaldsens museum eller Glyptoteket kan ikke skjules her. Jeg kan ikke aflæse noget som helst. Andet end udvendig skønhed. Pointerne dukker ikke op.

Indtil jeg kommer ind i en sal og får et stød i sindet. Det må da være Samson, tænker jeg. Maleriet er ikke umiddelbart aflæseligt. Der er ikke lænker at se. Og slet ikke søjler. Men de er der, bagved. Han er tung, men stærk. Han hænger ud fra noget – søjlerne, tænker jeg. Og hænger, tænker jeg, fordi han er bundet op, bastet, selvom man ikke kan se det.

Og dér er David, også han i andre omgivelser end ellers. En rigtig grim udgave. Med Goliaths hoved, det billede har jeg heller ikke set før, vi plejer at se størrelsesforskellen i kroppene, her er det forholdet mellem det kæmpe, afhugne hoved og Davids spinkle drengekrop, der skal vise os, hvad der foregår. Det er nye vinkler på fortællingerne, men jeg kender historierne så godt, at de nye billedmæssige udtryk giver ny dybde til fortællingerne – og min viden om fortællingerne giver ny dybde til billedaflysningen.

2

Lad mig give et eksempel fra detaljerne omkring tronskiftet i 2024, hvor Dronning Margrethe II jo abdicerede til fordel for Kong Frederik X.

Tronskiftet blev afsat for mig, da jeg forrige år skrev en fortælling om Kongebøgerne til forlaget Eksistensens serie om de 66 bibelske bøger. Her kombinerede jeg Kongebøgernes fortællinger om Kongen, Loven, Templet, Dronningen, Profeterne og Helligdagene med tilsvarende temaer fra Danmarkshistorien og altså fra det helt aktuelle forhold: Dronning Margrethe II's abdikation og indsættelsen af Kong Frederik X.

Men det var først, da jeg genlæste fortællingerne fra Kongebøgerne, at det gik op for mig, at også kong David abdicerede.

Mon ikke den gamle Dronning vidste det? I hvert fald citerede hun stort set ordret David, da hun selv afsluttede sin regeringsperiode på vej ud ad døren i Statsrådssalen på Christiansborg. For da David fik at vide, at Salomo havde sat sig på kongetronen, sagde David (ifølge Første Kongebog kap. 1, v. 48): "Lovet være Herren, Israels Gud, som i dag har sat min efterfølger på tronen, og jeg fik det at se!"

Og Dronningen vendte sig på samme måde i døren og sagde: Gud bevare Kongen.

Skal folkekirken bidrage til at sikre befolkningen viden om kristendom?

Dronning Margrethe II er ikke teolog. Det er ikke fagteologisk kyndighed, der får hende til at mime elementer i et af de første tronskifter, vi kan læse om. Det centrale er, hvilken åndelig rustning, man har med sig. Deri ligger mulighederne for at kombinere egen faglighed med bredere ballast.

3

Jeg er heller ikke teolog, men jurist med stor faghistorisk viden – og så altså en god del bibelhistoriske fortællinger i ærmet.

Men jeg opdagede, mens jeg skrev historierne fra Kongebøgerne, at en lang række teologer ikke kendte de samme bibelske historier som mig. Ja, hvis man er præst, kender man selvsagt de bibelske fortællinger, der indgår i de obligatoriske læsninger ved højmessens. Men da oftest som belysning af eller litterært forlæg for den aktuelle evangelietekst og som prædikenforlæg. Bibelhistorien, til gengæld, kender man ikke nødvendigvis.

Det er der selvfølgelig gode grunde til. Man tror, som Mogens Müller for nylig sagde i Kristeligt Dagblad, ikke på Bibelen, men på Kristus. Det er jeg helt med på.

Men det forekommer mig alligevel, at der er noget åndelig bagage, der er røget ud – som barnet med badevandet.

4

Indhold i og omfang af en bredere åndeligt-kulturel dannelse er først og fremmest et generationsspørgsmål. Jeg gik i skole, da man i de små klasser hørte mange bibelhistorier, vi havde dem endog som papbilleder på væggen i skolestuen (det var ikke et klasseværelse, men netop en skolestue).

1970'ernes sekularisering og ændrede skolelovgivning gjorde, at de store sammenhængende bibelske fortællinger røg ud af børnenes undervisningsplaner. Og folkekirken reagerede langsomt og til dels modvilligt med at skabe undervisningsmidler og -programmer. For hvis det ikke var skolens opgave at give nye generationer de normer med sig, som kommer gennem bibelske fortællinger, måtte det i stedet være hjemmene, som tog ansvaret

på sig. Men derigennem pålagde man ubevidst familierne noget, de ikke var parat til at videregive og ikke havde mulighed for at leve op til. Senere er indledende konfirmandundervisning og folkekirkenes skoletjeneste kommet til. Men at meget mangler, kan vi f.eks. se på de over tegnede kurser i teologi for voksne, som også mange menighedsrådsmedlemmer tilmelder sig, simpelthen fordi de mangler grundlæggende viden om, hvad de er med til at administrere. En viden, der ikke skabes gennem forkyndelse alene. En viden, der sammen med forkyndelsen er med til at styrke beredskabet i forhold til samfundets grundlæggende normer.

Også nu ser vi en reaktion, der ligner 1970erne. Folkekirken skal ikke spændes for en politisk vogn, lyder mantraet – og derfor må *åndelig oprustning* klares af – andre.

5

Læreruddannelsen har selsagt taget den opgave på sig, at skolen ikke skal være forkyndende eller missionerende. Men man har taget den konsekvens, at så skal skolen heller ikke være fortællende.

Selvom faget i skolen hedder kristendomskundskab med kundskabsindhold, også fra andre religioner, så bliver lærerne alene udrustet til at give overordnede ideer om, hvor livsoplysning kommer fra, og til måske at sammenligne forskellige religioners bud med sekulære livstolkninger. Det er en udrustning, der forudsætter, at der foreligger en grundviden – som ikke er der, medmindre den bliver videregivet.

Det er samtidig en model, som lægger til grund, at kristne grundfortællinger såvel som ægyptiske, græske og romerske fortællinger er trosstof, ikke vidensstof.

På den baggrund bliver det ikke blot mig, der går gennem Villa Borghese, uden at skulpturer og malerier giver noget fra sig. Det bliver alle, der går igennem Københavns Domkirke uden at kunne aflæse Thorvaldsens skulpturer som andet end smukke mænd.

6

Nu, i 2025-2026, har regeringen så efterlyst *åndelig oprustning*. Socialdemokratiet har udpeget MF Ida Auken (S) som ordfører for emnet. Undervisningsminister Mathias Tesfaye taler om åndelig oprustning i skolen. Statsminister Mette Frederiksen efterlyser, at hele civilsamfundet og folkekirken bidrager.

Alle debattører er enige om, at det er en god ide, at vi får styrket det danske demokrati, kendskab til vores historie og opretholder en samtale om vores værdier.

Men Ida Auken peger også på, at den opfattelse, at hvert eneste menneske er noget værd, bundet dybt i kristendommen. Derfor insisterer hun på, at vi skal kende og styrke vores kristne arv som en del af vores demokratiske dannelse. Dansk kultur, de danske værdier og det danske demokrati er ikke blevet til i et vakuum. De er blevet til på det europæiske kontinent, hvor særligt én religion har spillet en afgørende rolle, nemlig kristendommen. De grundlæggende fortællinger om, at hvert eneste menneske har en værdi i sig selv, og at mennesket altid er værdigt til frihed og beskyttelse, kan også i dag være en ressource for os. Det behøver man bestemt ikke at være kristen for at mene. Men man skal kende sin historie og sit ophav, og man kan måske endda hente noget inspiration i Danmarks og Europas åndshistorie. Vi skal turde tale om vores kultur og værdier.

Også Mette Frederiksen peger på behovet for viden, værdier og læsefærdigheder. Derudover skal civilsamfundet, frivillighed og folkekirken ifølge Mette Frederiksen spille en større rolle for at hjælpe danskerne igennem den internationale krise: "Vi skal bruge samfundsinstitutionerne i den åndelige oprustning. Det er alt fra folkekirken, som jeg tror bliver et endnu større samlingspunkt, til museer, kunst og kultur. Også vores folkeskole skal have endnu mere fokus på dannelse."

"Jeg synes altid, at folkekirken skal fylde mere. Danmark er et kristent samfund, vi bygger på kristendommen, og folkekirken er en meget vigtig værdibærer både i freds- og i krisetid. Jeg tror, folkekirken kommer til at opleve, at nogen søger hen imod kirken nu, fordi der er et naturligt fællesskab, og der er en national forankring. Det er der, vi synger de salmer, vi har sunget gennem generationer, og kirkerummet har fået mennesker

igennem mange kriser. Jeg tror, at folkekirken kommer til at opleve, at tiden efterspørger det rum,” sagde hun. “Hvis jeg var folkekirken, så ville jeg lige nu tænke: Hvordan kan vi være en både åndelig og fysisk ramme for det, danskerne gennemgår?”

“Folkekirken er ikke kun et religiøst rum til forkyndelse, det er en værdibærende institution. En af grundene til, at Danmark er et godt samfund, er folkekirken. Hvis jeg var præst, ville jeg sige: ‘Fedt nok, vi står i en farlig situation, og landets statsminister siger, at vi spiller en rolle i at sørge for, at den danske befolkning er klædt på åndeligt til at klare opgaven.’”

7

Ida Aukens og Mette Frederiksens inddragelse af folkekirken i projektet har vundet gehør hos nogle.

Lektor Michael Agerbo Mørch fra Menighedsfakultetet mener, at det er fint nok, forudsat at politikerne fejede for egen dør først: Hvis politikerne fjernede restriktionerne i offentlighedsloven, støttede de humanistiske uddannelser, rullede koranloven tilbage og forbedrede åndsfriheden på gymnasierne, ville det lægge vægt bag de store ord om åndelig oprustning.

Også sognepræst Rasmus Nøjgaard peger på, at den vingskudte og underprioriterede humanistiske og kristne uddannelse trænger til en gennemgribende genopretning. Kristendom, filosofi, sprog, historie og æstetiske fag som musik og fællessang har alt for længe været nedprioriteret på seminarier og universiteter. For eksempel har kristendom som seminariefag længe været under pres. Ånd er forbundet med dannelse og læring.

De er altså begge klar over, at kristendom har en side som dannelsesfag og en betydning for samfundets grunddannelse – parallelt med øvrige dannelsesfag.

Lektor Jørn Bjerre fra Danmarks Pædagogiske Universitet er ikke enig. Han kritiserer, at åndelig oprustning ifølge Mette Frederiksen også – i hans gengivelse – handler om *tro og kristendom*.

Han kan ikke se for sig, at universiteter, kirker og skoler har en fælles opgave. Det er hans grundopfattelse, at “hvis man for eksempel udsætter

Skal folkekirken bidrage til at sikre befolkningen viden om kristendom?

kirkens åndelighed for en universitær vidensform og kritisk undersøgelse, vil det underminere de dogmer, som kirken bygger på.”

Han ser ikke, at der i kristendommen både ligger normer, der formidles gennem fortælling og viden, og tro, der formidles gennem forkyndelse. Og når der ikke eksisterer en sådan skelnen på Danmarks Pædagogiske Universitet, så har det lang vej igen, at der skulle være grundlag for en fælles viden om europæiske fortællinger.

8

Kåre Gade, den meget vidende redaktør på *Kirke.dk*, går i et skarpt indlæg i kirke.dk i rette med ønsket om at inddrage folkekirken i en form for åndelig oprustning. Han genfortæller *Påsekklokken*, Martin A. Hansens fine fortælling om (den socialdemokratiske) kirkeværge Johansen, som respektfuldt gør kirken klar til gudstjeneste, men ikke selv opfatter sig som åndelig nok til at deltage i gudstjenesten – han sætter sig i stedet på bænken udenfor og lytter til salmerne efter at han sorgfuldt har passet sine gravsteder. Kåre Gade bruger fortællingen til at invitere enhver socialdemokratisk kirkeværge, der ønsker åndelig oprustning, indenfor i kirken for selv at deltage i forkyndelsen.

Men jeg synes, et mellemlid bliver sprunget over. Et mellemlid, der handler om den forudsætning for og det bidrag til åndelig oprustning, der handler om viden, om kendskab til fortællingerne som grundlag for dannelse – dannelse af samfundsmæssige normer såvel som eventuel dannelse af trosgrundlag.

Martin A. Hansens fortælling er fra 1946. Altså fra dengang, alle havde en fælles viden om de bibelske fortællinger og salmer, de indgik i en fælles danneskanon. Også socialdemokratiske kirkeværger kendte dem. Så dengang, i Martin A. Hansens fortælleunivers, handlede fortællingen om at kunne trække de allerede kendte salmer ud af gudstjenestens rum og anerkende også den trosoverbevisning, der blev dannet ude på kirkegården, ved gravene. I 1946 havde kirketjener Johansen den grundlæggende viden, der gjorde ham i stand til at trække salmesangen ud fra kirkens rum og

oversætte den til den åndelige oprustning, han kunne bruge i sit bidrag til samfundsbygningen.

Når der i dag efterspørges åndelig oprustning, så kaldes der jo først og fremmest på viden. Både om den del af dannelseskanon, som lektorer på DPU går ind for, og som jeg manglede i Villa Borghese – de europæiske fortællinger om demokrati og oplysning såvel som de ægyptiske, græske og romerske myter – og viden om den del af dannelseskanon, der ligger i de bibelhistoriske fortællinger og den kristne grundfortælling.

Bent Meier Sørensen fortæller i sin udgivelse *De grænseløse* om erfaringen af at forkynde historiens død for universitetsstuderende, og som erstatning alene kunne tilbyde erstatningsreligionernes re-kalibrering af det individuelle: 'Idealerne kan man ikke selv tænke sig til, de findes i fællesskabets overlevering' og 'vi kan ikke bruge idealerne .. til at kontrollere andre med eller som politiske markører'. 'Det sekulære skal forsvares', men 'det menneske, der lever i et sekulært samfund, (behøver) ikke at reducere sin verden til det sekulære, for verden er – og her står vi på tusindvis af års solid filosofisk og teologisk grund – større end den sekulære verden' (Sørensen, 2025, s. 273-274).

Eller med andre ord: forudsætningen for, at vi kan få fornyet den åndelige dannelse eller altså åndelige oprustning i samfundet, er viden om de fortællinger, som kan danne grundlag for etablering af tillid og tro.

Samfundsinstitutionerne er og skal være sekulære. Det er ikke deres opgave at danne tro. Men de skal som vidensinstitutioner i folkeskolen, gymnasiet, de erhvervsfaglige og de videregående uddannelser danne det vidensmæssige grundlag for, at vi kan udvikle fælles, normative fundament. Og i denne dannelse af fælles, normative fundament har også civilsamfundets organisationer og folkekirken en central opgave. Længe før vi kommer frem til at tale om forkyndelse og tro må folkekirken og andre institutioner og organisationer bidrage til at skabe normativ viden.

9

Mange teologer og ikke alene redaktøren på kirke.dk har reageret imod det politisk formulerede ønske om, at folkekirken bidrager til åndelig oprustning.

Man reagerer instinktivt imod, fordi man frygter en nationalistisk og politisk kirke – og kirkens opgave er ikke at være statsdannelse, kirkens grundlæggende opgave er en anden. Kirkens opgave er forkyndelsen. Invitationen til, at kirkeværgen og de andre kommer indenfor og deltager. Og frit danner sig en tillidsbåret erkendelse eller afstandtagen fra kristendommens trosgrundlag.

Det er kirkens hovedopgave. Men nu er det for mig at se ikke den opgave, der er i fokus, når folkekirkens bidrag til åndelig oprustning efterspørges.

Det, der her er i fokus, er den grundlæggende mangel på viden, som gør, at man ikke kan genkende og forholde sig til fortællingerne, der ligger bag. Hverken i Villa Borghese eller i folkekirkens kirkebygninger, når man kommer indenfor.

Hvis opgave er det at fylde det videnshul?

10

Når Mette Frederiksen som statsminister efterspørger folkekirkens bidrag og siger, at folkekirken er en meget vigtig værdibærer både i freds- og i krigstid, så efterspørger hun, at folkekirken sammen med efter- og højskolerne, civilsamfundet, folkeskolerne, universiteterne og mange andre bidrager til at skabe en fælles viden, vi kan diskutere ud fra.

Imidlertid er der rigtigt mange kulturdebattører, folk fra universitetsverdenen og fra den kirkelige verden, der opfatter den opfordring som om det ikke længere er staten, der skal understøtte universiteter, folkeskole og folkekirke, men den omvendte verden: kulturinstitutionerne, herunder folkekirken, bliver spændt for statens vogn. Nu skal folkekirken rekrutteres som et nyttigt instrument i den 'nødvendighedens politik', der aktuelt betyder, at oprustning trumfer alt andet. Mette Frederiksen betragter folkekirken som en af mange samfundsinstitutioner, der kan bruges til at højne mo-

ralen og gøre befolkningen robust. Det ligner en omvendt fortolkning af Grundlovens §4, så det nu er folkekirken, der skal understøtte staten, og ikke modsat.

Eller som Kåre Gade skriver: ‘Det er imidlertid ikke kun en misforståelse af Grundloven, men også af kristendommen. Hvis Danmark er et kristent samfund, må det indebære, at vi giver kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er. Kristendom er ikke politik, men evangeliet holder os fast på, at ethvert menneske, også samfundets mest magtfulde, står til ansvar for Gud. Forkyndelsen skal være fri til at modsige magten, og kirken kan aldrig være forpligtet på understøtte en politisk dagsorden.’

Jovist. Som mester Ole Vind modsagde magten i form af Christian den 4. og hans hof. Men fratog det ham forpligtelsen til ikke alene at prædike, men også at undervise og derigennem sikre en fælles viden som grundlag for demokratiets diskussion af samfundets normer?

11

Målet med kulturinstitutioner, universiteter, folkeskole og folkekirke er så sandelig ikke, at de som åndsinstitutioner loyalt skal eftersnakke en krigsparat nations lederskab, det er jeg enig i.

Men formålet med kulturinstitutioner må da også være at bidrage til at skabe en fælles viden om grundlæggende fortællinger – både som viden, som kritik, som kultur, som grundlag for dannelse og demokrati, og (i hver sine ekko-kamre) som forkyndelse.

Her mener jeg, at lektorer fra Danmarks Pædagogiske Institut og teologer fra folkekirken fra hver sin side – uden måske at ønske det – i deres kritik medvirker til at skabe og fastholde et videnshul ud fra hver sin fornemme selvbevidsthed.

DPU-lektorer, fordi man ikke tror, man kan vide noget om kristendom, at kristendom i stedet alene er et forkyndelsesanliggende og kan henvises til et trosanliggende for de få.

Folkekirkelige teologer, fordi de i kampens hede og den helt berettigede frygt for at blive spændt for en politisk vogn overser, at det tros- og forkyndelsesanliggende, som er folkekirkens fokus, også har videnskabelige

Skal folkekirken bidrage til at sikre befolkningen viden om kristendom?

og normative konsekvenser for samfundets grundlag, som man er forpligtet til at bidrage til.

Og nej. Jeg mener ikke, man kan udlede af grundlovens § 4 om, at staten er forpligtet til at understøtte folkekirken, at folkekirken så også er forpligtet til at understøtte et politisk flertals politiske statsprojekt. Jamen, selvfølgelig ikke.

Men jeg mener ærligt talt, at den understøttelse af folkekirken, som staten er forpligtet på, ikke alene forpligter folkekirken til magtkritik.

Den forpligter også folkekirken til at bidrage til vidensopbygning. Til at bidrage til at sikre befolkningen en viden om kristendommens grundlæggende fortællinger, som befolkningen sammen med øvrige grundlæggende elementer i universiteternes, kulturinstitutionernes og folkeskolens dannelsesidealer kan bygge på i en fælles diskussion af demokratiets fundament og fremtid.

Litteratur

Auken, Ida til Brinkmann: "Åndelig oprustning er ikke et kristent korstog – det er et forsvar for demokratiet", *Altinget*, 29. september 2025.

Bjerre, Jørn: "Mette Frederiksens åndelige oprustning handler mere om mobilisering end åndelighed", *Altinget*, 14. august 2025.

Galleria Borghese. Guide. Ministerio della Cultura, reprint 2025, first edition 2023, Milan.

Christoffersen, Lisbet 2024: *Første & Anden Kongebog*, serien Bibelen læst af, Eksistensen.

Gade, Kåre: 'Statsministeren vil bruge folkekirken til åndelig oprustning. Hun burde læse "Påskeklokken"', *Kirke.dk*, 14.4.2025.

Heilesen, Lars Nymark 2025: *Den undervisende kirke. Religionspædagogisk udvikling i folkekirken 1975-2025*. Eksistensen.

Mortensen, Elisa Nørgaard: "Mette Frederiksen efterlyser åndelig oprustning fra folkekirken: Jeg synes altid, at folkekirken skal fylde mere", reportage, *Kristeligt Dagblad*, 09.04.25.

Lisbet Christoffersen

Nøjgaard, Rasmus: "Politikerne taler om åndelig oprustning, men praktiserer åndelig nedrustning", *Kirke.dk*, 29.12.2025.

Sørensen, Bent Meier: *De grænseløse. Hvorfor den europæiske civilisation tabte sin modstandskraft, og hvordan vi genvinder den*, Kristeligt Dagblads forlag, 2025.

Lisbet Christoffersen, Professor emerita, RUC, Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, samt adjungeret professor i kirkeret på Det teologiske Fakultet, Københavns Universitet.